VIOREL RUJEA

PRINCIPII DE GRAMATICĂ ANALOGICĂ ŞI CONTRASTIVĂ

Extraordinara diversitate lingvistică ce există la ora actuală pe planeta noastră este o problemă unanim recunoscută, cu care, în cadrul multiculturalismului şi globalismului specifice societăţii contemporane, ne confruntăm zi de zi. În plus, tema a constituit obiectul unor studii şi al unor ample polemici din partea cercetătorilor ştiinţei filologice, care s-au străduit, de-a lungul timpului, să investigheze originile istorice şi liniile evolutive ale acestui fenomen.

Nu este aici locul pentru a a expune ori a comenta diversele teorii şi concluzii, adesea contradictorii, care au rezultat în urma acestor eforturi ale cercetătorilor. Singurul lucru pe care îl putem face, pentru a simplifica lucrurile şi a înlesni efortul argumentativ, precum şi pentru a corecta înţelegerea celor expuse în acest modest eseu, este de a propune – ca metodă de lucru – o distincţie fundamentală între limbile existente astăzi pe Terra, distincţie care permite gruparea lor în două mari categorii sau grupuri, adică: a) grupul *limbilor analogice* şi b) grupul *limbilor contrastive*. Astfel, din prima categorie ar face parte acele limbi între care există incontestabile analogii, asemănări, fiind recunoscute, din punct de vedere istoric, evolutiv, ca limbi înrudite sau convergente, datorită, în primul rând, originii lor comune. De exemplu, grupul limbilor romanice, sau neolatine (spaniolă, română, franceză italiană etc.), grupul limbilor germanice (engleză, germană, limbile scandinave), cel al limbilor slave (rusă, ucraineană, bulgară, sârbă, poloneză etc.). Din a doua categorie fac parte limbile între care există mai multe deosebiri decât analogii. Sunt limbi care nu converg, ci se despart, şi care pot fi studiate mai bine prin metoda *contrastivă*, decât prin cea *analogică.* Aceste două procedee constituie – sau ar trebui să constituie – principiile de bază în metodica predării oricărei limbi străine. Modul în care ele sunt aplicate ar trebui să depindă, în primul rând, de vârsta elevului. Astfel, metoda directă, intuitivă – care face abstracţie de limba maternă –, se potriveşte mai bine cu elevii mai mici, preşcolari sau din clasele primare, întrucât în conştiinţa lor lingvistică structurile gramaticale ale limbii materne nu sunt suficient de bine fixate. În schimb, la elevii mai mari şi la adulţi este recomandabilă metoda a doua, cea indirectă, analogic-contrastivă, care se foloseşte de structurile limbii materne, deja bine asimilate şi imposibil de neglijat, pentru a scoate în evidenţă şi a fixa mai bine regulile gramaticale ale limbii străine. Aceste linii orientative ar trebui respectate cu stricteţe în alcătuirea manualelor şcolare pentru studiul limbilor străine şi să ducă la o reformă a metodele de învăţare-predare a limbilor străine, lucru care, din păcate, nu s-a prea făcut la noi.

De exemplu, limba maghiară se poate considera ca divergentă sau contrastivă, în raport nu numai cu româna, ci şi cu majoritatea limbilor care se vorbesc azi în

BDD-V681 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:18 UTC)

Europa (mai puţin cu finlandeza, faţă de care maghiara este convergentă, întrucât ambele aparţin aceluiaşi grup, fino-ugric).

Elementele convergente (analogice) şi cele divergente (contrastive) pe care le descoperim în momentul în care studiem o limbă străină, raportat la limba maternă, se manifestă la toate nivelele lingvistice: fonetic, morfologic, sintactic şi, nu în ultimul rând, lexical. Astfel, la nivel lexical, putem reţine că există o indubitabilă analogie între it. *albero,* fr. *arbre,* sp. *arbol* şi rom. *arbore,* analogii explicabile prin derivarea lor comună din lat. *arbor*. Dar, toate aceste lexeme contrastează cu engl. *tree,* rus. *derevo,* magh. *fa*. La fel, există o analogie între it. *uomo,* fr. *homme*, sp. *hombre* şi rom. *om,* provenind din lat. *homo*, şi o relaţie de contrast între aceşti termeni şi engl. *man,* rus. *celovek* şi magh. *ember*. Şi, desigur, lista exemplelor poate continua, permiţându-ne, într-un final, să ajungem la concluzia că, în plan lexical (adică al semnificantului corespunzător conceptului „om"), există un raport de analogie sau convergenţă între franceză, italiană, spaniolă şi română şi un raport de contrast sau divergenţă între toate aceste limbi, pe de o parte, şi engleză, rusă, maghiară, de cealaltă parte. De asemenea, există relaţii de divergenţă între semnificanţii din limbile engleză, rusă şi maghiară, referitoare la acelaşi semnificat („om").

Desigur, distribuţia analogiilor şi diferenţelor nu este rigidă, aceasta se poate schimba, relevând rezultate surprinzătoare. De exemplu, cuvântul românesc *casă* este analog it. *casa* şi sp. *casa* (observăm că sunt aproape identice, atât ca expresie scrisă, cât şi ca pronunţie), dar este contrastiv în raport cu fr. *maison,* engl. *house*, rus. *dom*, în timp ce se observă o curioasă convergenţă între rus. *dom* şi lat. *domus,* precum şi între engl. *house* şi magh. *haz*. Desigur, specialiştii în gramatică istorică şi etimologii pot oferi explicaţii mai mult sau mai puţin convingătoare pentru toate aceste asemănări sau contraste, dar nu acesta este obiectul analizei noastre.

Aceeaşi schemă, aplicată celorlalte nivele lingvistice, face ca distribuţia relaţiilor de convergenţă sau divergenţă să capete aspecte total neprevăzute şi curioase. De exemplu, în plan fonologic, se stabileşte o relaţie contrastivă între limba spaniolă, pe de o parte, şi restul limbilor menţionate mai sus, pe de altă parte, întrucât numai în spaniolă există fonemul /s/ cu articulaţie apico-alveolară; în toate celelalte limbi articulaţia acestui sunet este apico-dentală. La nivel morfologic putem lua în consideraţie, de exemplu, structuri gramaticale precum poziţia articolului hotărât, a adjectivului, formarea pluralului, genul substantivelor, formele temporale ale verbului etc. Astfel, putem observa contrastul dintre poziţia enclitică a articolului hotărât românesc („arbore*le*") şi poziţia proclitică a aceluiaşi articol în toate celelalte limbi (cu excepţia limbii ruse în care acest articol nu există): it. *l'albero,* fr. *l'arbre*, sp. *el arbol,* engl. *the tree,* magh. *a fa*. În ce priveşte poziţia adjectivului, aceasta este enclitică în spaniolă, italiană şi română şi proclitică în franceză, engleză, rusă şi maghiară:

• *relaţie de convergenţă în ce priveşte poziţia enclitică*[1]:

– „el arbol hermoso"

[1] Pentru limba spaniolă, vezi Escudero 1965, Ramirez 1986, Salvá 1988, Alcina Franc 1991, iar pentru română, GLR, Săteanu 1978, Bejan 1997.

BDD-V681 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:18 UTC)

– „l'albero bello"
– „arborele frumos"

• *relaţie de convergenţă în ce priveşte poziţia proclitică*:

– „le bel arbre"
– „the nice tree"
– „krasivoe derevo"
– „a szepen fa".

Între primul grup şi al doilea se stabileşte o relaţie de *divergenţă.*

În ceea ce priveşte timpurile verbului, se poate observa singularitatea spaniolei, care contrastează cu toate celelalte limbi citate, ea fiind singura care are opt forme temporale la subjonctiv.

Am putea considera, aşadar, aplicând metoda statistică, evaluativă, că două limbi sunt *analogice* dacă numărul analogiilor este mai mare decât cel al diferenţelor şi sunt *contrastive* dacă numărul diferenţelor este mai mare decât cel al analogiilor. Totodată, ar fi posibil să se stabilească grade diferite de contrastivitate: un grad minim de contrastivitate între două sau mai multe limbi ar justifica includerea lor în categoria limbilor analogice (astfel sunt, de exemplu, italiana şi spaniola, ambele limbi situându-se, în comparaţie cu româna, la un nivel de contrastivitate mai înalt decât cel existent între ele două), în timp ce nivelul de contrastivitate creşte dacă luăm în considerare limbi aparţinând unor grupuri sau familii distincte: astfel, între română (şi limbile romanice în general), pe de o parte, şi rusă (plus celelalte limbi slave), pe de altă parte, există un grad de contrastivitate mult mai mare decât cel existent între română şi limbile înrudite cu ea. Şi acest grad de contrastivitate ajunge la un punct maxim în raport cu limba maghiară, din cauza neapartenenţei acesteia din urmă la familia limbilor indo-europene[2].

Totuşi, la o simplă observaţie empirică, se poate constata cu uşurinţă că două limbi precum spaniola şi româna, fiind din punct de vedere istoric, evolutiv, înrudite, pot fi considerate ca fiind limbi analogice. Dar, în ciuda acestui fapt, există suficiente structuri contrastive care se cuvine a fi semnalate, întrucât tocmai aceste structuri constituie izvor de obstacole, de dificultăţi pentru cei care studiază o limbă străină, în cazul de faţă spaniola ca limbă străină pentru cei care au ca limbă maternă româna.

Prin urmare, o primă concluzie pe care o putem trage este că, în momentul învăţării unei limbi străine, primul lucru pe care trebuie să-l facem este de a stabili cărei categorii îi aparţine această limbă în raport cu limba maternă. Dacă aparţine primei categorii, aceea a limbilor analogice, atunci metoda de predare cea mai adecvată este de a scoate în evidenţă analogiile şi similitudinile existente, însă fără a desconsidera complet di-similitudinile, adică structurile contrastive care, inevitabil, există

[2] Desigur, limitele modeste ale acestui studiu nu ne permit să luăm în considerare limbile aşa-zis exotice (chineză, vietnameză, arabă etc.); ne limităm la continentul european.

BDD-V681 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:18 UTC)

între două limbi, oricât de înrudite ar fi ele. Aceasta, deoarece este bine ştiut că tocmai aceste ne-concordanţe se constituie ca sursă de greşeli frecvente şi reprezintă un obstacol greu de depăşit pentru cei care învaţă respectiva limbă străină. Cu atât mai mult, cu cât este vorba de două limbi – româna şi spaniola – care, deşi înrudite, prezintă, ca rezultat al împrejurărilor istorice în care au evoluat, incontestabile particularităţi la toate marile capitole sau nivele ale limbii (fonetic, morfologic, sintactic, lexical). Istoricii celor două limbi sunt de acord în a recunoaşte factorii care constituie, pe de o parte, sursă de analogii, iar pe de altă parte, sursă de discordanţe între ele. Astfel, analogiile apar atât prin originea comună (latina vulgară), cât şi, paradoxal, din poziţia ex-centrică, marginală a celor două teritorii pe harta Imperiului Roman (Peninsula Iberică, în extrema occidentală, şi Dacia, în cea orientală). Dar, mai târziu, vicisitudinile istoriei au deviat evoluţia normală a celor două limbi, care au suferit puternice influenţe din partea naţiunilor ce au ajuns să domine, în îndelungatul Ev Mediu, cele două teritorii (influenţa arabă în Spania şi cea slavă în ţările române).

Aşadar, obiectul acestui eseu îl constituie expunerea analogiilor şi discordanţelor – sau contrastelor – existente între limba spaniolă şi limba română, cu insistenţă mai accentuată asupra acestora din urmă, precum şi configurarea unei baze de lucru, a unui punct de plecare pentru o reformă a metodelor de predare a limbilor străine şi a modului de alcătuire a manualelor şcolare, întrucât am ajuns la concluzia că felul în care sunt predate astăzi la noi limbile străine în şcoală este destul de haotic şi ineficient. Studiul nostru se adresează atât vorbitorilor care au româna ca limbă maternă şi care îşi propun să aprofundeze cunoştinţele de spaniolă, cât şi profesorilor metodişti, care l-ar putea utiliza ca instrument de lucru util, pentru redactarea unui manual experimental bazat pe metoda contrastivă şi cea analogică.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Alcina Franc 1991 = J. Alcina Franc, *Gramática española*, Ariel S.A., Barcelona, 1991.
Bejan 1997 = Dumitru Bejan, *Gramatica limbii române Compendiu*, Editura Echinox, Cluj-Napoca, 1997.
Escudero 1965 = Gregorio Escudero, *Gramatica limbii spaniole*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965.
GLR = *Gramatica limbii române*, vol. I–II. Ediţia a II-a revăzută şi adăugită. Tiraj nou, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1966.
Ramírez 1986 = Salvador F. Ramírez, *Gramática española*, ArcoLibros, Madrid, 1986.
Salvá 1988 = Vicente Salvá, *Gramática de la lengua castellana*, ArcoLibros, Madrid, 1988.
Săteanu 1978 = Cornel Săteanu, *Fonemica limbii române*, Universitatea „Babeş-Bolyai", Facultatea de Filologie, Cluj-Napoca, 1978 (multigrafiat).

PRINCIPLES OF ANALOGICAL AND CONTRASTIVE GRAMMAR (*Abstract*)

This article starts from the principle of linguistic diversity as a fundamental reality of human culture and civilization. Although, in the frame of this diversity, it is possible to make a classification

BDD-V681 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:18 UTC)

of the languages in two great categories, that means: a) analogical languages and b) contrastive languages. For example, we may ay that Romanian language and Spanish language present much more analogical structures at all levels of grammar (phonetics, morphology, syntax, lexical), so that may be considered analogical languages; by the contrary, between Romanian and Hungarian such analogies are also inexistent, and so, we may consider that Romanian language and Hungarian are contrastive languages. On these considerations, we proposed a reform of learning-teaching methodology of the foreign languages, based on the exploitation of this reality, in other words, we propose to apply the indirect method of learning-teaching in foreign languages, instead of the direct, intuitive method, which make abstraction of the mother tongue. The method we propose uses the structures already assimilated of the mother tongue aiming to evidence –by analogy or bay contrast- the structure of the foreign language studied.

Cuvinte-cheie: *diversitate lingvistică*, *structuri analogice*, *structuri contrastive*, *limbi analogice*, *limbi contrastive*, *metodologia predării limbii*.
Keywords: *linguistic diversity*, *analogical structures*, *contrastive structures*, *analogical languages*, *contrastive languages*, *learning-teaching methodology*.

Universitatea „Babeş-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
vrujea@yahoo.es

BDD-V681 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:18 UTC)